



Illustrasjon: Muntein Arkitektur Studio

Lysning et lyskunstverk på Karljohansvern festning

Lysning er en lysskulptur laget av en sirkel av lykte-stolper. Inne i sirkelen oppstår et rom. Om dagen fungerer stolpene som rommets vegger, og om natta defineres det av lyset som kommer smygende i løpet av en skumringstime. Inne i sirkelen er bakken asfaltert, mens det utenfor er gressplen. Om vinteren vil varmekabler holde plassen bar.

Skulpturen har en stram og nærmest militær estetikk, med glatte funksjonelle stolper og et hvitt, klinisk lys. Den kan gi mange assosiasjoner. Belysningen i skulpturen vil kunne gi inntrykk av en lysning som skimtes mellom trærne i en mørk skog. Innsiden kan oppleves som «inne», beskyttet som inne et bygg, mens det utenfor blir stengt ute. Samtidig kan den minne om lyskasterne rundt en fengselsmur eller fangeleir. På avstand kan den være et lys å navigere etter og søke trygghet i, både på land og hav.

Lys er ofte forbundet med trygghet, men kan også være truende. Du finner trygghet i et opplyst for-

tau på vei hjem, men blir utrygg om du plutselig får lyset fra en lykt midt i ansiktet. I de fleste sivile sammenhenger oppfattes lys som noe trygt, mens det oftere oppfattes som utrygt i militære sammenhenger. Se for deg søkelys på himmelen eller lampen i et forhørsrom. Lystemperaturen spiller også en rolle. Gulaktig lys oppfattes som varmt, som et bål å varme seg rundt, men hvitt lys oppfattes som kaldt, mer klinisk og undersøkende, mindre naturlig.

Tidligere fantes en paviljong på Karljohansvern, antagelig der hvor *Lysning* ligger i dag. Paviljongen var et samlingspunkt for folk i Horten som også den gang brukte Karljohansvern til utflukter og rekreasjon. Særlig var Marinemusikkens konserter i paviljongen populære. Kunstnerne håper at *Lysning* vil gi Karljohansvern en ny møteplass, at skulpturen i tillegg til å være et kunstverk og historisk minnesmerke blir et sted for hortensere å være og leke – og at den vil brukes som scene av blant annet Marinemusikken.

erne lyskunst er knyttet til utviklingen av kunstly og eksperimentell kunst.

Stedsspesifikk kunst

Kunst som er laget for et bestemt sted, og som vil endre eller miste mening dersom verket skulle bli flyttet til et annet sted. Man kan si at omgivelsene blir en del av kunstverket

Lund og Leivestad

Kunstnerduoen Lotte Konow Lund og Hedda Leivestad har siden 2002 jobbet sammen på flere prosjekt. De lager installasjoner og utsmykninger i bygg og landskap. Ofte er temaer i skjæringspunktet mellom kunst og rom i fokus. Lund er utdannet ved Kunstakademiet i Oslo og Chelsea Academy of Fine Arts i London. Leivestad er utdannet sivilarkitekt ved Arkitektthøgskolen i Oslo.

Ready-made og objet trouvé

I stedet for å lage et kunstverk helt selv, kan en kunstner benytte et allerede ferdiglaget objekt, en såkalt *ready-made*, og erklære det for et kunstverk eller som en del av et verk.

En lignende strategi er bruk av *objet trouvé* (funnet objekt) hvor et hvilket som helst objekt – ferdiglaget eller ei – benyttes fordi det av kunstneren anses som for eksempel estetisk interessant, vakkert eller unikt.

Lys- og lydprosjektet

Sju norske festninger – Karljohansvern, Fredriksvern, Hegra, Akershus, Oscarsborg, Fredrikstad og Fredriksten – har i 2009–2011 fått til sammen elleve spesi- allagede samtidskunstverk. Noen av landets fremste lys- og lydkunstnere har skapt hvert sitt verk. Disse reflekterer både over stedets historie og samtiden. Prosjektet er en del av Nasjonale Festningsverks satsing «Nytt liv på historisk grunn» og er finansiert av Sparebankstiftelsen DnB NOR.

Lyskunst

En form for billedkunst der det viktigste uttrykks- middelet er lys, kunstig eller naturlig. Eksempelvis kan en manipulere lysets egenskaper, eller rom og ting ved bruk av lys. Projisering på bygg, og å tegne med lys mens en tar foto med lang lukketid, kalles lysgrafitti.

Lyseffekter har alltid blitt brukt i kunsten, ofte arkitektonisk, som glassmaleri i kirker, men mod-

Karljohansvern

I 1818, få år etter unionsinngåelsen med Sverige, bestemte Karl Johan (uten å spørre det norske stortinget) å opprette en orlogsstasjon i Horten. To år senere begynte byggingen av verftet.

Karljohansvern, den gang Hortens verft, overtok etter Fredriksvern som hovedstasjon for marinen fra 1850 fram til 1963.

Karljohansvern verft var marinens hovedverft fra 1850 til 1968, og fortsatte som sivilt verft under navnet Horten Verft AS fram til 1987. Det var i mange år hjørnesteinsbedriften i Horten.

Norsk flyvåpen startet på Karljohansvern. Da mannskapet på ubåten Kobben i 1912 hørte at en svensk flyger hadde planer om en flyoppvisning over Horten der han ville bombe festningen med appelsiner ble de provoserte. De samlet raskt sammen nok penger til at en av dem kunne dra til Tyskland, kjøpe et fly – og få seg et par dagers flyundervisning.

Karljohansvern var besatt av tyske styrker under 2. verdenskrig og ble derfor bombet av de allierte 23. februar 1945.

Les mer på www.verneplaner.no

Aktiviteter

Ekstramateriale og tips på Internett: www.forsvarsbygg.no/lyslud

Før besøket på festningen:

1. Lyssignaler

Lys; når er det trygt og når er det farlig? Hent bildeeksemplere i ekstramaterialet på nett. Sorter bildene i rekkefølge: veldig farlig – litt farlig – ubehagelig – nøytralt – hyggelig – ganske trygt – veldig trygt. Diskuter i klassen til dere er enige i rekkefølgen.

Under besøket på festningen:

2. Kanonkuler og hjulkapsler

Fotooppgave: Finn sirkler på Karljohansvern. Ta bilde av dem og skriv ut bildene når dere kommer tilbake på skolen. Hvor mange forskjellige sirkelformede objekt fant dere?

- A) Sorter mellom sivile og militære objekt. Er noen i grenseland?
- B) Sorter geometrisk: Er objektet en sirkel, kule, sylinder, kjegle eller torus?
- C) Lag en utstilling av bildene.

Etter besøket på festningen:

3. Manipulasjon

Tenk deg å legge til én ting på *Lysning*. Hva må du legge til for at skulpturen skal bli mer morsom, trist, forelska, skummel, koselig eller vakker? Hvordan vil den for eksempel forandre seg med klatreplanter, piggetråd, hoppestrikk eller gult filter på lampene? Lag skisse av mulige endringer. Last ned tegning av skulpturen fra ekstramaterialet på nett.

4. Konge for en dag

Hvis du fikk bestemme hvordan plassen skulle være, hvordan ville du ha endret stedet? Beskriv med tekst eller tegning – eller en modell plassert på et kart over området.

5. Lysende ord

Fotografi betyr «tegne med lys». Gå sammen i små grupper. Tegn med lommelykt i et mørkt rom. Ta bilde med lang lukketid. (Se eksempler og videoer i ekstramaterialet på nett.)

A) Eksperimenter med lysavstand, tegningstempo og lukketid. Tegn med lykta på veggen, eller rett lykta mot kameraet, og tegn slik du gjør med stjerneskudd. Skriv ditt eget navn og lag en fin form.

B) Hva er verdens viktigste ord? Elevene velger hvert sitt ord og skriver i lys. Ta bilde av hvert ord. Hvis flere velger det samme ordet, skriver de det hver sin gang. Samle bildene fra alle gruppene og lag en felles collage.

C) Gjør det samme som i oppgave B med spørsmålene «Hva er verdens farligste ord?» og «Hva er verdens tryggeste ord?»

6. Rettferdig krig?

De krigførende parter vil helst se seg selv som forsvarere av rettferdigheten og det gode. Likevel brukes ofte midler i krig som en ellers ville regne som umoralske, for eksempel bruk av tortur under forhør, eller aksjoner som rammer uskyldige sivile.

A) Finn eksempler på slike moralske dilemma fra 2. verdenskrig og konflikter i dag.

B) Se klippet «Per i Afghanistan» fra filmen Upperdog <http://upperdog.no/filmklipp>. Mange ubevæpnede sivile er drept av NATO-styrker ved veisperringer i Afghanistan. Hva kan soldatene og afghanerne ha tenkt i minuttene som ledet fram til drapene? Utforsk gjerne gjennom rollespill i grupper på fire, der to spiller soldater og to spiller sivile som diskuterer seg i mellom hva de skal gjøre når de nærmer seg hverandre.

C) Hva har FN og Røde Kors gjort for å sikre noen viktige menneskerettigheter i krig? (Se lenker i ekstramaterialet på nett.)

D) Jobb videre med temaet menneskerettigheter i krig med hjelp av Røde Kors sitt hefte «Når krigen raser».

Bestill klassesett og lærerveiledning på www.narkrigenraser.no

REFERANSE TIL LÆREPLANEN

Samfunnsfag

Formål: «Faget utvikler bevissthet om at mennesker inngår i en historisk sammenheng og at de befinner seg der de er i dag som følge av en lang rekke historiske begivenheter.»
«...gjøre individet bevisst på at politikk er preget av konflikt og samarbeid.»

«Gjøre rede for grunnleggende menneskerettigheter og drøfte betydningen av at disse blir respektert»

Kunst og håndverk

Hovedområder, arkitektur: «Kunnskap om hvordan bygningskulturen, inne- og uterom, kan påvirke vår hverdag.»
«Fotografere og manipulere bilder digitalt og reflektere over bruk av motiv og utsnitt»

Matematikk, geometri

«Analysere eigenskapar ved to- og tredimensjonale figurar og beskrive fysiske gjenstandar innanfor teknologi og daglegliv ved hjelp av geometriske omgrep»